

1 מת

משרד
הבריאות
לחיים בריאים יותר

לכבוד

ממונים על בטיחות במשרד החינוך

ממונים על בטיחות ברשויות המקומות

מנהלי מחלקות תברואה / גינון / שפע ברשויות המקומיות

שלום רב,

הנדון: יישום עשרה עקרונות בנושא יישום תכשירי הדברה במוסדות חינוך ובסביבתם

הנכם מתבקשים לפעול על פי עשרת העקרונות הבאים בעת יישום תכשירי הדברה במוסדות חינוך. יישום בהתאם לעקרונות ולהנחיות המקצועיות המצורפות יפחית באופן משמעותי את מידת חשיפה של התלמידים לתכשירי הדברה.

1. יישום תכשירי הדברה יתבצע אך ורק כשאינ כל חלופה פחות מסוכנת.
2. היישום יתבצע רק לאחר שבוצעו פעולות מניעה וניטור.
3. בתקופת הלימודים תודבר עשבייה אך רק באמצעים שאינם כימיים, אלא מכאניים.
4. לא יתבצע כל ריסוס של תכשיר הדברה בעת שילדים נוכחים במוסד החינוכי.
5. במידה ומתחייב ביצוע ריסוס הוא יבוצע בסופי שבוע או בחופשות, בלבד.
6. במקרים חריגים כאשר דרושה הדברה תברואית בריסוס בשטח הגן באמצע השבוע, מנהל המוסד החינוכי יקבע את מועד כניסת התלמידים למוסד בהתאם להנחיות המקצועיות של המדביר, המונחה בנושא זה בהוראות הכתובות בתווית תכשיר ההדברה.
7. כל פעולת יישום של תכשיר הדברה תתבצע רק לאחר קבלת אישור מהגורם האחראי ברשות המקומית ובתיאום עם מנהל המוסד החינוכי.
8. האישור יינתן בכתב וכתשובה לבקשה מפורטת בכתב שהוגשה מראש.
9. האישור להדברה תברואית בתוך המוסד החינוכי ובחצרו יינתן רק למדביר בעל רישיון מדביר במבנים ובשטח פתוח או רישיון מדביר באיוד.
10. כל שימוש בחומר הדברה יהיה רק בתכשירים מאושרים כחוק ובהתאם להוראות התווית.

מצ"ב פירוט ההנחיות המקצועיות וטופס לאישור ביצוע פעולות הדברה. עקרונות אלו נכתבו בהתייעצות גם עם מנהל אגף בטיחות ארצי במשרד החינוך ומפקח חקלאות ארצי במשרד העבודה.

בברכה,

ד"ר אורי שלום, מנהל אגף מזיקים והדברה, המשרד להגנת הסביבה
ד"ר לילא שיני-חג'-יחיא, מנהלת אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה), משרד החקלאות
ד"ר תמר ברמן, טוקסיקולוגית ראשית, משרד הבריאות

העתקים:

אלון זס"ק, סמנכ"ל בכיר משאבי טבע, המשרד להגנת הסביבה
פרופ' עבד גרה מנהל השירותים להגנת הצומח ולביקורת
פרופ' איתמר גרוטו, משנה למנכ"ל משרד הבריאות

הנחיות מקצועיות להדברה במוסדות חינוך ובסביבתם

ד"ר שגיא גבריאלי¹, ד"ר לילא שיני-חג'-יחיא², אטל שפרוט² ד"ר תמר ברמן³ יאיר גולדשמיד⁴ וד"ר אורי שלום¹
משרד להגנת הסביבה,² משרד החקלאות ופיתוח הכפר,³ משרד הבריאות,⁴ משרד העבודה

לאחרונה אירעו מספר אירועים בהם הדברה שבוצעה שלא כדין או באופן לא מקצועי במוסדות חינוך גרמה לנזקים בדרגות שונות, לרבות השבתת מוסד החינוך למספר שעות או ימים, ולצורך בניקוי למניעת סיכון לבריאות התלמידים וסגל המוסד. מפורטת בזאת עמדתנו המקצועית ביחס לאופן ביצוע הדברה במוסדות חינוך.

תכשירי הדברה הינם חומרים מסוכנים לאדם ולסביבה. לכן, חובה להשתמש בתכשירי הדברה על פי ההוראות הקבועות בתווית, וכל זאת בזהירות הנדרשת והמתחייבת נוכח הרגישות המיוחדת של מוסדות חינוך. למותר לציין, שילדים מהווים קבוצת סיכון מיוחדת, בשל רגישותם המוגברת לרעלים (נוכח מאפייניהם הפיזיולוגיים והנשימתיים, משקלם, היותם בתהליך התפתחות והתנהגותם, לרבות מגע נרחב של ילדים, בעיקר בגיל הרך, עם משטחים שעליהם מיושמים חומרי הדברה כגון, רצפות, ארגזי חול וכו').

להלן הנחיות מקצועיות לביצוע ההדברה וטופס אישור ביצוע ההדברה:

- 1. ניטור מקדים** – לפני כל ביצוע של פעולת הדברה יבוצע ניטור. הניטור מהווה שלב הכרחי ומקדים לכל פעילות הדברה, ומטרתו לוודא קיומם של מזיקים, לזהות את המזיק וליצור תכנית הדברה ייחודית בהתאם למקום, למזיק ולרמת הנגיעות.
- 2. בחינה מקדימה** – בטרם יבוצע הדברה יבחן המדביר אם ניתן, בנסיבות העניין, לנקוט בפעולות מניעה או להשתמש באמצעים שאינם כוללים שימוש בתכשירי הדברה, לשם סילוק המזיק. אם מצא שניתן, המדביר יעדכן בכך את מזמין ההדברה ולא יבצע את ההדברה, אלא אם כן ימצא כי לא ניתן בנסיבות העניין לנקוט את אותן פעולות או את אותם אמצעים.
- 3. תכנית הדברה** – לפני ביצוע ההדברה תוכן תכנית הדברה במסגרתה ייקבעו:
המקומות בהם נדרש ליישם חומרי הדברה בשטח מוסד החינוך (לא יישומו חומרי הדברה במקומות שיש לילדים גישה אליהם), והתכשיר המתאים לביצוע ההדברה. בחירת תכשיר ההדברה המתאים תלויה במזיק המסוים אותו מבקשים להדביר ובהיקף הנגיעות. בנוסף, יש להתחשב בגורמים כגון: קרבתם של מקורות מזון לאזור ההדברה (חשש מהרעלת המזון), חשיפת ילדים לחומר ההדברה, חשיפת בעלי חיים רגישים לחומר ההדברה.
- 4. סדר וניקיון** – לפני כל ביצוע של פעולת הדברה יש לבצע פעולות ניקוי וסידור בתוך המבנה ומחוץ לו (מטבח, מחסן, גיבון וכו'). אין לרסס חפצים ניידים (משחקים, עגלות, אופניים, ספרים וכו').
- 5. יש להעדיף שימוש בפיתיונות על פני ריסוס** – שימוש בפיתיונות היא צורת ההדברה הראשונה שתיושם (כגון ג'לים לתיקנים או לנמלים בתוך המבנה, גרגירים לנמלים מחוץ למבנה, תיבות האכלה למכרסמים וכו'). רק במידה ולא ניתן להשתמש בפיתיונות, תבוצע הדברה בריסוס.
- 6. ככל שמבוצע ריסוס הוא יבוצע בהתאם לתוצאות הניטור** – ריסוס יבוצע רק במקדי נגיעות שאותרו בניטור המוקדם, ובהתאם לשיקול דעתו המקצועי של המדביר. יש להימנע מריסוס כולל בשטח, אלא אם נמצא בהתאם לניטור המוקדם שהדבר מתחייב מבחינה מקצועית, ולשאוף לצמצום השטחים בהם מתבצע ריסוס בחומר הדברה.
- 7. מועד ביצוע הדברה** – לא יתבצע כל ריסוס של חומר הדברה בעת שילדים נוכחים במוסד החינוכי. במידה ומתחייב ביצוע ריסוס הוא יבוצע בסופי שבוע או בחופשות, בלבד.

8. במקרים חריגים שדרושה הדברה תברואית בריסוס באמצע השבוע בשטח הגן מנהל המוסד החינוכי יקבע את מועד כניסת תלמידים למוסד בהתאם להנחיות המקצועיות של המדביר, המונחה בנושא זה בהוראות הכתובות בתווית תכשיר ההדברה. יש להקפיד על זמן המתנה מביצוע ההדברה ועד לכניסת תלמידים ועובדים למקום המרוסס, בהתאם להוראות התווית. הנחיות בנושא זה מופיעות על תווית התכשיר תחת הכותרת "זמן כניסה מחדש".
- פעולת הדברה בפיתיונות ניתן לבצע גם באמצע השבוע. תכשירי הדברה בפיתיונות, כגון גלים לתיקנים ולנמלים, מותרים ליישום גם בשעות הפעילות של הגן ובתנאי שההדברה מתבצעת בהתאם לכל הוראות התווית.
9. הדברה תברואית תבוצע אך ורק בתכשירים רשומים המאושרים ע"י המשרד להגנת הסביבה.
10. הדברת נגעים בצמחיה תבוצע אך ורק בתכשירים רשומים המאושרים ע"י משרד החקלאות ופיתוח הכפר. רצוי להשתמש בתכשירים המוכנים לשימוש שאינם דורשים מיהול.
11. אין להשתמש בקוטלי עשבים להדברת עשבייה. טיפול בעשבייה יבוצע באמצעים מכאניים בלבד כגון עקירה, כיסוח וכדו'.
12. הדברת מכרסמים בשטח המוסד החינוכי באמצעות פיתיונות רעילים תבוצע אך ורק בתכשירים תברואיים. יישום תכשירים אלו יהיה בתיבות האכלה בלבד תוך מיפוי מיקום התיבות.
13. לא תבוצע הדברה בריסוס, או בצורת יישום אחרת, של חומרים הפעילים הבאים: זרחנים אורגניים, קרבמטים, בשטח המוסד החינוכי.
14. בכל מקרה ומקרה של יישום של חומר הדברה יהיה רק באישור הגורם אחראי ברשות המקומית ובתיאום עם מנהל המוסד החינוכי. מומלץ לצרף העתק של התווית לטופס אישור ביצוע עבודת ההדברה.
15. **המדביר יכונן את עיקר פעולות ההדברה כנגד מקור המפגע** – לדוגמה: בטיפול בתיקן אמריקאי יש לבדוק קודם כל את ממערכת הביוב ובמידת הצורך להדביר את התיקנים המתרבים בה; טיפול בנמלים יתמקד בפגיעה בקינים (בין אם ע"י פיתיונות ובין אם ע"י ריסוס ישירות לתוך הקן); וטיפול במכרסמים יתמקד בקשר שבין המבנה לבין המזיק ויכלול מניעת מקורת מים, מזון ומחסה.
16. **מסירת מידע וקבלת העתק פנקס רישום פעולות הדברה תברואית (יומן ביצוע)** – מזמין ההדברה ידרוש ויקבל מהמדביר, לפני ביצוע ההדברה, מידע לעניין טיבה של ההדברה, ובכלל זה שם תכשיר ההדברה שנעשה בו שימוש, הסיכונים הכרוכים בהדברה, יעילותה והפעולות הנדרשות טרם ביצועה, במהלכה ובסיומה, בין השאר לפי ההוראות הקבועות בתווית התכשיר. לאחר ביצוע ההדברה יש לקבל מהמדביר העתק מפנקס רישום פעולות ההדברה ("יומן ביצוע פעולות הדברה") הכולל את כל המידע האמור.
17. **בכל מקרה שבו הופיעו תסמינים (סימפטומים) רפואיים או חשד לתסמינים** אצל אנשים הנמצאים בשטח המוסד החינוכי (כגון, בחילות, סחרחורת, כאבי ראש, חולשה וכו') בעקבות הדברה – יש לפנות מיד לטיפול רפואי, לפנות באופן מיידי לרשות הארצית לכבאות והצלה וליידע את מוקד הסביבה במשרד להגנת הסביבה בטלפון *6911. במקרים אלו יש לעדכן גם את המרכז הארצי למידע בהרעלות, בביה"ח רמב"ם, בטל' - 04-8541900.

טופס אישור ביצוע עבודת הדברה תברואית במוסד חינוכי

הסבר: מדביר המבקש לבצע עבודת הדברה במוסד חינוכי ימלא את הטופס הבא ויעבירו לאישור האחראי ברשות המקומית ולא יחל בעבודה לפני קבלת אישור בכתב. יש למלא את כל השדות בטופס, כתנאי לאישור. האחראי ברשות המקומית יבחן את הטופס ובמידה וימצא אותו תקין, יאשר אותו ויחתום עליו.
ללא טופס מלא וחתום לא תבוצע פעולת ההדברה.

פרטי המדביר: שם פרטי: _____ שם משפחה: _____

מס' רישיון מדביר: _____ תוקף הרישיון: _____

סוג הרישיון: מדביר במבנים ובשטח פתוח / מדביר באיוד (סמן בעיגול את סוג הרישיון. שים לב – הדברה במוסד חינוכי לא תבצע על-ידי מדביר בדירות)

- מה המזיקים שזוהה: _____
- פעולות מניעה ואמצעי טיפול שאינם כוללים שימוש בתכשירי הדברה, שנבחנו לטיפול בבעיה:

_____

_____

- שם התכשיר/ים בו ייעשה שימוש _____
- המקומות בהם יושם התכשיר/ים: _____

- מועד מתוכנן לביצוע ההדברה: תאריך: _____ שעה: _____

הנחיות כניסה מחדש (זמן, אורור, שטיפה וכדו'): _____

_____

_____

- לא יבוצע ריסוס בשעות הפעילות של המוסד החינוכי.
- הדברה במוסדות חינוך תבוצע אך ורק על-ידי מדביר בעל רישיון מדביר במבנים ובשטח פתוח או רישיון מדביר באיוד.
- ההדברה תבוצע בהתאם להוראות התווית.
- חובה על המדביר להשאיר יומן ביצוע פעולות הדברה תיקני וחתום כנדרש בחוק.
- לא יעשה שימוש בתכשירים שאינם מאושרים ע"י המשרד להגנת הסביבה.

שם ותפקיד של מאשר פעולת ההדברה: _____

חתימת מאשר פעולת ההדברה: _____ תאריך: _____